

Despre „bacșiș” (ca) și despre mită

About "tipping" as/and bribery

Conf. univ. dr. **Adrian FANU-MOCA***
Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Drept

Abstract

This study analyses the new criminal offence of giving and receiving sums of money offered voluntarily by customers in addition to the value of the goods supplied or services rendered by economic operators carrying out activities corresponding to restaurants and bars, under conditions of non-taxation, concluding that, after the entry into force of the provisions of Law No 376/2022, these are the offences of giving and taking bribes respectively.

Keywords: *tipping; taxation; tapster; waiter; economic operator; giving bribes; taking bribes; income tax.*

Rezumat

Acest studiu analizează noua ipostază penală a dării și primirii unor sume de bani oferite în mod voluntar de client, în plus față de contravaloarea bunurilor livrate sau a serviciilor prestate de către operatorii economici care desfășoară activități corespunzătoare restaurantelor și barurilor, în condițiile nefiscalizării acestora, ajungând la concluzia că, după intrarea în vigoare a dispozițiilor Legii nr. 376/2022, acestea reprezintă infracțiunile de dare și, respectiv, luare de mită.

Cuvinte-cheie: *bacșiș, fiscalizare, chelner, ospătar, operator economic, dare de mită, luare de mită, impozit pe venit.*

1. Prolegomene. Prin Legea nr. 376/2022 pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 28/1999 privind obligația operatorilor economici de a utiliza aparate de marcat electronice fiscale¹ s-a realizat fiscalizarea bacșișului, în sensul evidențierii acestuia pe bonul fiscal și al impozitării lui, așa cum prevăd dispozițiile art. 2³

---

* adrian.fanu@e-uvt.ro

¹ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1255 din 27 decembrie 2022.

alin. (2)² din Ordonanța de urgență nr. 28/1999, republicată³. Prin art. 2³ alin. (1) din acest ultim act normativ, introdus prin Legea nr. 376/2022, a fost definită noțiunea de „bacșiș”, prin aceasta înțelegându-se „orice sumă de bani oferită în mod voluntar de client, în plus față de contravaloarea bunurilor livrate sau a serviciilor prestate de către operatorii economici care desfășoară activități corespunzătoare codurilor CAEN: 5610 – «Restaurante», 5630 – «Baruri și alte activități de servire a băuturilor»”.

Așa cum rezultă din definiția legală a „bacșișului”, sectorul de activitate comercială în care acesta poate fi oferit și acest fapt generează consecințe fiscale este circumscris celui care desfășoară activități de natura restaurantelor și, respectiv, a barurilor și a altor activități de servire a băuturilor (de orice fel). În legătură cu acest sector de activitate, persoanele cu care clientul intră în contact sunt chelnerii sau ospătarii.

Conform Dicționarului explicativ al limbii române, substantivul „chelner” (cu femininul „chelneriță”) desemnează un „bărbat care servește consumatorii într-un local”, fiind sinonim în prezent cu cel de „ospătar”, găsindu-și etimologia în substantivul german „kellner”.

De-a lungul timpului, chelnerul și ospătarul nu au reprezentat același lucru. Astfel, denumirea de „ospătar” vine de la „ospătărie”, care era un fel de fast-food al vremurilor trecute, o locație unde se mânca în grabă, destinată celor cu venituri mici. Chelnerul, mult mai calificat decât ospătarul, mai rafinat decât acesta, lucra în restaurantele luxoase, unde lumea se întâlnea pentru mai mult decât o masă rapidă. În acest context, îndatoririle de serviciu ale chelnerului sunt acelea de a prezenta meniul, de a cunoaște amănunte despre mâncăruri, despre timpii de preparare, despre specialități.

De asemenea, „bacșișul” nu reprezintă același lucru ca și „ciubucul”. Astfel, dacă noțiunea de „bacșiș” (cu etimologia în turcescul „bahşiş”) desemnează „suma de bani dată, peste plata cuvenită, pentru un serviciu personal” sau, în unele sensuri, chiar „suma de bani dată unui funcționar ca răsplată pentru un serviciu ilegal”, „ciubucul” (cu etimologia în turcescul „çubuk”) desemnează un „avantaj sau câștig ilicit”. În limbajul mai vechi, cele două substantive puteau fi sinonime atunci când desemnau suma dată ca răsplată pentru un serviciu ilegal, acestea fiind sinonime, de asemenea, cu substantivul „șperț”⁴.

2. Fiscalizarea bacșișului. „Pentru eliminarea apariției unor interpretări eronate cu privire la proveniența sumelor încasate cu titlu de bacșiș, ca fiind sume provenite din comercializarea de bunuri sau prestări de servicii pentru care nu s-au emis bonuri fiscale și aplicarea în consecință a unor sancțiuni contravenționale nejustificate care implică și închiderea activității operatorilor economici, pentru o perioadă de la o lună la trei luni, indiferent de quantumul sumei neînregistrate, chiar de la prima abatere, fapt care conduce

---

² Alin. (2) al art. 2³ din Ordonanța de urgență nr. 28/1999 prevede: „Pentru operatorii economici prevăzuți la alin. (1), bacșișul încasat de la clienți se evidențiază pe bonul fiscal, indiferent de modalitatea de încasare a acestuia. Prevederile art. 1 alin. (8) se aplică în mod corespunzător”.

³ Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 75 din 21 ianuarie 2005.

⁴ Substantivul „șperț” desemnează, conform Dicționarului explicativ al limbii române, „suma de bani sau darurile primite de cineva sau oferite, incorect și ilegal, cuiva, pentru a-i câștiga bunăvoința, în special pentru a-l determina să-și îndeplinească (mai cu râvnă) sau să-și încalce obligațiile de serviciu”.

implicit și la pierderi însemnate de locuri de muncă” și „având în vedere necesitatea introducerii unor prevederi legale cu privire la definirea sumelor încasate în plus sub formă de bacșiș, în vederea evidențierii acestui tip de venit pe bonul fiscal, cu scopul delimitării clare a acestuia de veniturile încasate de operatorii economici pentru livrarea bunurilor sau prestarea serviciilor direct către populație și asigurării fiscalizării acestuia potrivit Codului fiscal”, a fost adoptată Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 8/2015⁵ pentru modificarea și completarea unor acte normative. Prin art. I din acest act normativ a fost modificată și completată Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 28/1999 privind obligația agenților economici de a utiliza aparate de marcat electronice fiscale⁶, introducându-se după art. 2¹ un nou articol, art. 2², cu următorul cuprins: „(1) Prin bacșiș se înțelege orice sumă de bani oferită în mod voluntar de client, în plus față de contravaloarea bunurilor livrate sau a serviciilor prestate de către operatorii economici prevăzuți la art. 1 alin. (1), precum și restul dat de vânzător clientului și nepreluat de acesta în mod voluntar. (2) Este interzis operatorilor economici prevăzuți la art. 1 alin. (1) să condiționeze, sub orice formă, livrarea de bunuri sau prestarea de servicii de acordarea bacșișului. (3) Suma de bani prevăzută la alin. (1) se justifică prin datele înscrise în documentele emise cu aparate de marcat electronice fiscale și se evidențiază pe un bon fiscal distinct. Prevederile art. 1 alin. (8) se aplică în mod corespunzător. (4) Operatorii economici utilizatori stabilesc printr-un regulament de ordine interioară dacă veniturile provenite din încasarea bacșișului rămân la dispoziția lor sau constituie o sursă de alte venituri care se distribuie salariaților. În cazul în care bacșișul se distribuie salariaților, acesta nu poate fi asimilat unei livrări de bunuri sau unei prestări de servicii. (5) Regulamentul se păstrează la locul de instalare a aparatului de marcat electronic fiscal în vederea prezentării acestuia organelor de control. (6) Sumele provenite din încasarea bacșișului se înregistrează în contabilitate la alte venituri, iar sumele distribuite salariaților se înregistrează pe seama cheltuielilor, potrivit reglementărilor contabile aplicabile”.

Prin Legea nr. 115/2015⁷ aceste dispoziții au fost abrogate. Prin Expunerea de motive a Legii nr. 376/2002 s-a arătat că „după abrogarea prevederilor care reglementau modul de definire, înregistrare și fiscalizare a bacșișului, respectiv Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 8/2015, organizațiile profesionale și patronale din domeniul HORECA au solicitat public, în repetate rânduri, să se analizeze posibilitatea introducerii unei noi reglementări legale a bacșișului în acest domeniu. În prezent, în România, bacșișul reprezintă o practică întâlnită frecvent în domeniul restaurantelor și barurilor, valoarea totală a sumelor de această natură plătite și respectiv încasate fiind considerabilă. Astfel, cifra de afaceri a sectorului economic vizat este semnificativă la nivelul economiei naționale, circa 15 miliarde lei, ceea ce înseamnă că și valoarea bacșișului încasat în acest sector este semnificativă, în evaluarea noastră între 750 milioane și 1,5 miliarde lei. Aceste venituri ale angajaților din sector sunt nefiscalizate”.

---

⁵ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 285 din 28 aprilie 2015.

⁶ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 75 din 21 ianuarie 2005.

⁷ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 349 din 20 mai. 2015.

De asemenea, inițiatorii proiectului de lege votat ulterior sub forma Legii nr. 376/2022 au mai reținut ca argumente în sensul necesității fiscalizării bacșișului, printre altele, următoarele:

„- pe bonul fiscal nu sunt evidențiate sumele încasate de la clienți, în plus, cu titlu de bacșiș;

- beneficiarii veniturilor încasate sub formă de bacșiș nu pot face dovada unei bonități corespunzătoare pentru obținerea de credite bancare, cu toate că veniturile lor reale le-ar asigura această bonitate;

- aceste sume de bani încasate, de natura veniturilor, nu sunt fiscalizate;

- sumele de bani încasate sub forma bacșișului nu se înregistrează contabil nici la client, nici de către furnizor/prestator;

- în cazul plății contravalorii consumației și implicit a bacșișului de către o persoană juridică, PFA sau alte forme de organizare, sumele plătite drept bacșiș nu pot fi decontate legal pentru că nu este emis niciun document justificativ pentru încasarea acestuia;

- plata cu cardul a cunoscut o evoluție semnificativă în ultimii ani, clientul neavând însă posibilitatea de a plăti bacșiș prin această modalitate”.

Având în vedere aceste argumente ce au reieșit din situația factuală existentă la acel moment, Parlamentul României, prin Legea nr. 376/2002, a realizat modificarea și completarea dispozițiilor Ordonanței de urgență nr. 28/1999 introducând după art. 2² un nou articol, art. 2³ prin care, pe lângă definirea bacșișului, a fost reglementată procedura de încasare și fiscalizare a acestuia. În esență acest text normativ prevede că bacșișul încasat de la clienți se evidențiază pe bonul fiscal, indiferent de modalitatea de încasare a acestuia. În prealabil emiterii bonului fiscal, operatorii economici au obligația de a înmâna clientului o notă de plată în care sunt prevăzute rubrici destinate alegerii de către client a nivelului bacșișului oferit, între 0% și 15% din valoarea consumației. Nota de plată trebuie să conțină și o altă rubrică în care clientul să poată înscrie suma oferită drept bacșiș, în valoare absolută, dacă acesta optează pentru acest mod de stabilire a valorii bacșișului acordat.

Bacșișul se evidențiază distinct pe același bon fiscal cu bunurile livrate/serviciile prestate și este introdus în baza de date a aparatelor de marcat electronice fiscale sub formă de articol, cu denumirea „bacșiș”. În situația în care, la solicitarea clienților, utilizatorii eliberează acestora și factură, bacșișul se evidențiază distinct și pe aceasta. Sumele reprezentând bacșiș, astfel evidențiate în factură, se înregistrează în contabilitatea operatorilor economici sau altor entități plătitoare pe seama cheltuielilor de protocol și au regimul fiscal al acestora, în limita nivelului de deductibilitate stabilită prin Codul fiscal.

Sumele provenite din încasarea bacșișului se înregistrează în contabilitatea operatorilor economici pe seama conturilor de datorii folosind un analitic distinct și se distribuie integral salariaților, pe baza unei evidențe nominale a acestora. Operatorii economici stabilesc, printr-un regulament intern, procedura și modalitatea de distribuire către salariați a sumelor provenite din încasarea bacșișului⁸.

---

⁸ Conform dispozițiilor art. 2³ alin. (9) din Ordonanța de urgență nr. 28/1999, „din punct de vedere fiscal, sumele provenite din încasarea bacșișului de la client de către operatorul economic nu pot fi asimilate unui

Sumele provenite din încasarea bacșișului de către salariați ca urmare a distribuirii realizate de operatorul economic sunt calificate ca venituri din alte surse și se supun impozitului pe venit, nefiindu-le aplicabile prevederile vizând contribuțiile sociale obligatorii. Impozitul pe venit datorat de salariat se reține la sursă la momentul distribuirii bacșișului de către plătitorii de venituri și se achită la bugetul de stat, aceste sume neputând fi reîncadrate fiscal ca venituri salariale sau asimilate salariilor.

De asemenea, alin. (4) al textului normativ antecitat dispune: „Este interzis operatorilor economici să condiționeze, sub orice formă, livrarea de bunuri sau prestarea de servicii de acordare a bacșișului”.

Prin excepție, pentru livrarea produselor la domiciliul clienților, operatorii economici nu au obligația de a evidenția bacșișul pe bonul fiscal, însă, în conformitate cu dispozițiile alin. (11) al aceluiași articol, operatorul economic poate opta pentru evidențierea bacșișului pe bonul fiscal, cu posibilitatea adaptării formularisticii specifice domeniului.

3. Bacșișul poate fi considerat mită? În literatura de specialitate⁹ s-a pus problema dacă poate fi reținută tipicitatea infracțiunii de luare de mită atunci când sunt primite daruri mici, ocazionale sau simbolice. În acest sens s-a arătat că „pornindu-se de la interpretarea art. 4 din Legea nr. 78/2000¹⁰, s-a susținut că darurile simbolice nu ar putea fi obiect al mitei, din moment ce nu există obligația legală de a declara orice donație sau dar manual primit în legătură cu îndeplinirea atribuțiilor de serviciu ale funcționarului public”. Tot astfel, s-a mai arătat că „primirea de către un funcționar a unor daruri care exprimă ideea de afecțiune (de exemplu, buchete de flori cu ocazii aniversare), compasiune, recunoștință, respect personal nu are caracterul unei retribuții și, prin urmare, nu atrage răspunderea pentru comiterea acestei infracțiuni”.

În acest context trebuie analizată și situația juridică a „bacșișului” dat ospătarului/chelnerului. În mod primordial, ospătarul/chelnerul angajat cu contract de muncă este un „funcționar privat” în sensul art. 308 alin. (1) C. pen., fiind o persoană „care exercită, permanent ori temporar, cu sau fără o remunerație, o însărcinare de orice natură (...) în cadrul oricărei persoane juridice”. Prin urmare, acesta poate fi subiect activ al infracțiunii de luare de mită în varianta atenuată atunci când primește sume de bani în legătură cu îndeplinirea unui act (*lato sensu*) ce intră în îndatoririle sale de serviciu.

Având în vedere aceste prevederi legale, precum și faptul că ospătarul/chelnerul nu este o persoană prevăzută la art. 1 lit. a) și c)¹¹ din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea,

---

element de natura veniturilor pentru acesta din urmă, iar distribuirea acestora către salariați nu poate fi asimilată unui element de natura cheltuielilor”.

⁹ S. Bogdan, D.A. Șerban, *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni contra patrimoniului, contra autorității, de corupție, de serviciu, de fals și contra ordinii și liniștii publice*, Editura Universul Juridic, București, 2020, p. 265.

¹⁰ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 219 din 18 mai 2000.

¹¹ Art. 1 alin. (1) din Legea nr. 78/2000 dispune: „(1) Prezenta lege instituie măsuri de prevenire, descoperire și sancționare a faptelor de corupție și se aplică următoarelor persoane:

a) care exercită o funcție publică, indiferent de modul în care au fost învestite, în cadrul autorităților publice sau instituțiilor publice;

descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, care să fie scutită de declararea „darurilor simbolice”, ba chiar are obligația evidențierii bacșișului pe bonul fiscal, în situația în care primește sume de bani cu acest titlu și nu le evidențiază pe bonul fiscal, într-o interpretare formalistă a legii, acesta săvârșește infracțiunea de luare de mită.

Anterior instituirii obligației fiscalizării bacșișului, doctrina¹² a arătat în legătură cu acest aspect că „legătura impusă și lipsa oricărei condiții cronologice prin raportare la îndeplinirea atribuțiilor de serviciu sunt interesante și din perspectiva posibilei relevanțe penale a faptei clientului care dă «bacșiș» chelnerului care și-a îndeplinit corespunzător atribuțiile de serviciu. Așa cum am arătat deja, chiar dacă, din punct de vedere formal, faptele de luare/dare de mită ar fi tipice într-o atare ipoteză, credem că o poziționare de acest gen ar contraveni normelor cutumiare, o asemenea conduită fiind una «tolerată» din punct de vedere social”.

În contextul normativ actual, instituit prin Legea nr. 376/2022, care reglementează în mod imperativ obligația fiscalizării bacșișului, trasând chelnerului/ospătarului obligația înscrierii acestuia pe bonul fiscal, după momentul prezentării notei de plată în care clientul poate alege câtă vreme acestuia, credem că „normele cutumiare” care justifica conduita „tolerată” social nu mai pot fi invocate, ele nemaiputând genera un astfel de efect juridic câtă vreme intră într-o coliziune directă cu dreptul scris care impune în mod indeniabil un alt fel de comportament.

Bacșișul este și rămâne o conduită acceptată social, ba, chiar mai mult, chiar reglementată de stat, însă numai în condițiile prevăzute de Ordonanța de urgență nr. 28/1999, în forma modificată de Legea nr. 376/2022. În condițiile nefiscalizării bacșișului, acesta presupune o conduită ilicită a chelnerului/ospătarului și, deopotrivă, acceptată în acest sens de către client. Într-o astfel de situație suma de bani dată cu titlul de bacșiș apare în mod evident ca o sumă de bani necuvenită, putând fi, prin urmare, obiect al mitei.

Așa cum am arătat mai sus, chelnerul și ospătarul sunt, în calitatea lor de angajați ai operatorului economic, de regulă, societate comercială, „funcționari privați” și, pe cale de consecință, subiecți activi ai infracțiunii de luare de mită (în varianta atenuată prevăzută de art. 308 C. pen.).

Între bacșiș și exercitarea îndatoririlor de serviciu ale chelnerului/ospătarului există o legătură directă câtă vreme acesta reprezintă „orice sumă de bani oferită în mod voluntar de client, în plus față de contravaloarea bunurilor livrate sau a serviciilor prestate de către operatorii economici”. Fiind o sumă „oferită în plus”, atâta timp cât aceasta este dată „la negru”, în mod voluntar, fără a fi fiscalizată (menționată pe bonul fiscal, înregistrată ca atare în contabilitate și impusă conform regulilor din materia impozitului pe venit) ea este în legătură cu îndeplinirea îndatoririlor de serviciu ale funcționarului privat – chelner/ospătar.

De asemenea, faptul că bacșișul se oferă ulterior momentului îndeplinirii îndatoririlor de serviciu și tocmai ca remunerație pentru modul în care „funcționarul privat” și-a îndeplinit aceste îndatoriri se încadrează în mod indiscutabil, din punctul de vedere al

---

(...)

c) care exercită atribuții de control, potrivit legii”.

¹² S. Bogdan, D.A. Șerban, *op. cit.*, p. 273.

tipicității faptei, în dispozițiile art. 289 alin. (1) C. pen. care utilizează expresia „în legătură cu îndeplinirea (...) unui act ce intră în îndatoririle sale de serviciu” și care permite poziționarea temporală a acțiunii dării și, respectiv, a primirii atât înainte, în timpul, cât și după momentul îndeplinirii îndatoririlor de serviciu de către „funcționarul privat”.

4. Concluzii. Având în vedere reglementările legale ce au impus fiscalizarea bacșişului, care, în mod implicit, impun funcționarului privat – chelner/ospătar – obligația înscrierii sumei stabilite de client cu acest titlu pe bonul fiscal emis, cu consecințele contabile și fiscale ale acestei operațiuni, practica dării și primirii bacșişului în condițiile nefiscalizării lui capătă conotații penale, transformând aceste fapte „acceptate la nivel social” în veritabile infracțiuni de dare și, respectiv, luare de mită în varianta atenuată prevăzută de art. 308 C. pen.

